

Крупник Андрій Семенович,
кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та регіоналістики
ОРИДУ НАДУ при Президентіві України,
директор громадської організації "Одеський інститут соціальних технологій",
заступник голови Всеукраїнської асоціації сприяння самоорганізації населення

"З ЛЮДЬМИ І ДЛЯ ЛЮДЕЙ" – ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОГО БАГАТОРІВНЕВОГО ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

1. У чому сутність та умови ефективності багаторівневого управління?

Під багаторівневим публічним управлінням ми розуміємо систему інституцій, засобів та дій органів публічної влади різного управлінського рівня (наднаціонального, загальнодержавного, регіонального, місцевого і локального), скоординованих між собою та з недержавними партнерами, що забезпечує досягнення спільно визначених цілей у певних сферах суспільного життя на основі поєднання територіального та галузевого розвитку.

Ефективним багаторівневим публічним управлінням можна вважати таке, що забезпечує результативність, продуктивність та економність досягнення поставленої мети.

У принципі **"З людьми і для людей"** поєднуються одночасно два моменти: **мета** ("для людей") та **засіб** її досягнення ("з людьми").

Зазначена **мета** досягається за умови чіткого розуміння органами публічної влади та іншими учасниками процесу соціальних потреб та інтересів різних цільових груп суспільства і адресних дій щодо задоволення цих потреб та інтересів.

Зазначений **засіб** досягнення вказаної мети є проявом сервісно-орієнтованої державної політики і будується на відкритості влади, громадській участі та комунікаціях на усіх етапах прийняття та реалізації суспільно значущих управлінських рішень.

Запорукою ефективного публічного управління з реалізації принципу "З людьми і для людей" мають бути:

1) **механізми діагностики** суспільних запитів та соціальних **проблем**, під якими розуміються незадоволені соціальні потреби та інтереси цільових груп;

2) **механізми міжсекторної взаємодії**, які забезпечують координацію дій усіх суб'єктів, що долучені до процесів і впливають на задоволення та узгодження соціальних потреб та інтересів, створюючи синергетичний ефект;

3) **механізми самоорганізації** представників цільових груп, які, з одного боку, забезпечують акумулювання, структурування та артикуляцію різноманітних потреб та інтересів членів цих груп, з іншого – дозволяють більш повно задовольнити ці потреби та інтереси, залучаючи зовнішні та генеруючи внутрішні додаткові ресурси.

Особливе значення для ефективності багаторівневого публічного управління мають інструменти внутрішньорівневої, міжрівневої та міжсекторної **взаємодії**.

Не менш важливим є чіткі **критерії** досягнення мети, за якими суб'єкти управління, з одного боку, повинні планувати та координувати процес її досягнення, з іншого – споживачі управлінських продуктів повинні мати змогу відстежувати цей процес та ініціювати його коригування. Адже усі результати є наслідком належної чи неналежної організації процесів.

2. Що заважає сьогодні реалізовувати вказаний принцип?

Давайте розглянемо нинішній стан речей через призму цілей нещодавно схваленої Програми уряду.

Ціль 11.1: "Навчитися вимірювати рівень задоволеності українців від кожного контакту з державою – чи одержання публічної послуги, чи від контакту через кол-центр, чи письмове звернення".

За результатами дослідження роботи телефонних "гарячих ліній" ЦОВВ, проведеного Одеським інститутом соціальних технологій у 2016 році, виявлено, що органи влади та офіційні особи **неналежно реагують** на звернення, які надходять на "гарячі лінії", а система

роботи із телефонними зверненнями **не налагоджена** належним чином і потребує ретельної уваги з боку органів влади і громадськості.

Ціль 14.3: "Кожен крок нашої діяльності супроводжуватиме ефективна інформаційна кампанія з популяризації платформи для населення".

Офіційні сайти органів публічної влади є основним засобом комунікацій цих органів з населенням. Навіть соціальні мережі не можуть повністю замінити цей інформаційний ресурс, структура і змістовна наповнюваність якого регулюються актами законодавства.

Громадський моніторинг офіційних сайтів ОДА та облрад, зроблений Всеукраїнською асоціацією сприяння самоорганізації населення, показав, що основними **недоліками** досліджених сайтів є: неповна інформація (рішення без додатків); відсутні акти, які мають бути у відкритому доступі; застаріла та неактуальна інформація; незручність користування сайтом тощо.

3. Якою мірою публічна влада готова реалізувати принцип "З людьми і для людей" разом із громадянським суспільством?

Ціль 10.6: "Ми стимулюватимемо інструменти прямої демократії, такі як, наприклад, "бюджети участі".

Заявлений Президентом України курс на поглиблення народовладдя передбачає використання усіх законних форм громадської активності й громадської участі. У тому числі, бюджети участі, які дедалі поширюються у громадах. Але ця форма громадської участі залучає небайдужих мешканців лише в якості спостерігачів, оскільки проекти, які обирає населення, реалізує сама влада – через комунальні або комерційні підприємства.

На відміну від бюджету участі, **механізм соціального замовлення** як ефективний інструмент міжсекторного партнерства передбачає передачу владою бюджетних коштів ОГС, які самостійно реалізують свої проекти, залучаючи при цьому додаткові кошти. Це більш високий рівень партнерства між владою і громадою - і більша відповідальність ОГС.

На жаль, у Програмі уряду **немає згадки** про такі інструменти демократії участі, як публічні консультації, громадські слухання, місцеві ініціативи, загальні збори тощо.

Отже, про системність і ефективність взаємодії між владою та ОГС говорити зарано. Досить часто має місце неналежне проведення владою консультацій з громадськістю, неврахування її пропозицій при розробленні й прийнятті управлінських рішень, створення "кишенькових" громадських рад та поява так званої імітаційної громадськості.

За останні три роки відбулися зміни в законодавстві, створено чимало майданчиків для взаємодії громадянського суспільства і держави, зокрема Національна рада реформ, Рада регіонального розвитку, Координаційна рада сприяння розвитку громадянського суспільства, Рада національної єдності тощо. Але ці структури **не завжди працюють**.

Аналіз структури і складу спеціалізованих підрозділів ОДА з комунікацій, проведений експертами Всеукраїнської асоціації сприяння самоорганізації населення, та оцінка здатності цих підрозділів виконувати завдання з налагодження владно-громадської взаємодії - показали, що безпосередньо комунікаціями з громадськістю займається лише незначна частина (близько 20%) працівників цих підрозділів. Решта же займається в основному ПР-діяльністю або невласливими функціями.

Аналіз регламентів ОДА та регламентів обласних рад також виявив певні відхилення структури і змісту деяких з них від нормативно встановлених вимог, що стосуються відкритості, прозорості діяльності органів влади та участі громадськості в управлінні.

Тож сьогодні **важко стверджувати**, що влада готова до співпраці з громадськістю.

4. Якою мірою громадянське суспільство готове реалізувати принцип "З людьми і для людей" спільно із владою?

На міжнародному рівні громадянське суспільство України сприймається як потужне явище – яке творить зміни. В середині країни громадянське суспільство посідає **третє місце** за рівнем довіри після церкви та армії.

На думку академіка НАН України **Володимира Горбуліна**, критичність до влади історично властива Україні. Якщо в Росії, як і в СРСР, поклалися на державу та доброго

царя, то українці завжди були критично налаштовані до влади. Активне громадянське суспільство сьогодні намагається контролювати і направляти владу. Вже зараз воно взяло на себе функцію "сторожового пса".

Якщо раніше з громадянським суспільством рахувалися, тому що люди їм довіряли, а владі значною мірою ні, то зараз влада користується дуже високою довірою. Така ейфорія недовговічна, але зараз вона є. І є спроби побудувати "пряму народну демократію" – без ЗМІ та інших посередників – через референдуми, опитування в Інтернеті. Але, на думку експертів, українське суспільство без громадських інституцій не зможе рухатися далі.

Зараз у середовищі навіть ціннісно близьких організацій є серйозні суперечності на тему – чи треба і як треба взаємодіяти з новою владою. Одні, гіперкритичні до нової владної команди, вважають, що з нею взагалі нічого не можна вдіяти. А інші навпаки – що є достатньо широкий простір, тому що у влади бракує фахівців, власних ідей і планів.

Сьогодні питання **сталості** громадянського суспільства є більш важливим, ніж питання його сили і впливовості. Адже маємо сильне громадянське суспільство, але не маємо сталої громадської участі.

За цих умов заслуговує на увагу ініціатива Українського культурного фонду, який на засадах "спільнокошту" реалізує інституційний краудфандінг – коли внески роблять громадяни саме на розвиток ОГС, а не на їхні послуги. Ця фінансова модель може дати ОГС ту сталість, яка дозволить маневрувати в сучасних динамічних умовах.

Завдяки соціальним мережам в нас сформувалося по суті два громадянських суспільства: «онлайн» і «офлайн». Коли вони об'єднуються та спрямують зусилля на конкретні дії, то зможуть диктувати умови політичному режиму, адже контролюватимуть весь простір.

З іншого боку, активність самих громадян з роками не зростає і зберігається на рівні 2012 року, а залученість населення до участі у громадських організаціях не перевищує 15%.

Тут спостерігається формування нового виду **патерналізму** в суспільстві: "Самі у громадському житті участі не беремо, але хай громадські організації зробиють все, що треба".

5. Завдання для стейкхолдерів

- 1) ОГС треба перейти від парадигми протистояння з владою до співпраці з нею.
- 2) Слід активно розбудовувати мережі ОГС для реалізації потужних громадських ініціатив.
- 3) Спільними зусиллями науковців і експертів впливових ОГС слід розробити і впровадити стандарти державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства.
- 4) Вивчати попит на послуги ОГС: аналітичні, рекомендаційні, соціальні – з метою надання частини з них на оплатній основі.
- 5) Оскільки громадянськість тісно пов'язана із рівнем культури, розглянути можливість запровадження базової субвенції на культурні послуги у громадах – за аналогією з освітніми.
- 6) Керівництву ОРІДУ НАДУ при Президентові України пропонується у партнерстві з Одеським інститутом соціальних технологій ініціювати перед урядом проект **"Багаторівневого кластеру громадянської освіти"**, який передбачає наскрізну систему громадянської освіти усіх соціальних груп громадян – від дітей до людей поважного віку.